

FİKİRDEN EYLEME: MUAMMER SUN*

FROM IDEA TO PRACTICE: MUAMMER SUN

Fatih AKMAN*

Geliş Tarihi: 14.08.2023

Kabul Tarihi: 13.10.2023

(Received)

(Accepted)

Öz: Cumhuriyet dönemi ile birlikte başlayan, çoksesli Türk müziğinin hangi temeller üzerinde inşa edilmesi gerektiğine ilişkin görüşler hâlâ tartışılan temel bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda müzik derlemeleriyle Türk kültürünü derinlemesine inceleyen ve çeşitli müzik kurumlarının oluşum süreçlerinde yer alan besteci, eğitimci ve fikir insanı Muammer Sun'un konuya ilişkin görüşleri önemini korumaktadır. Bu çalışma, Sun'un yaşamı, düşünceleri ve eylemlerinin çoksesli Türk müziğinin kurumsallaşması sürecine etkisini incelemektedir. Sun, yaşamı boyunca pek çok platformda müzik, eğitim ve sanat yaşamı üzerine fikirler ileri sürmüştür ancak o, yalnızca bir fikir insanı değil aynı zamanda bir eylem insanı olarak karşımıza çıkmaktadır. İki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Muammer Sun'un yaşamı, kişisel özellikleri ve çoksesli Türk müziği üzerine düşüncelerine yer verilirken, ikinci bölümünde ise bestecinin çoksesli Türk müziği üzerine olan görüşlerinin eylemsel boyutları ele alınmıştır. İdealist ve pragmatist bir figür olarak mevcut kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını amaçlayan Sun, bilimsel metodolojiyi benimseyerek çoksesli Türk müziğinin kurumsallaşması sürecine dair amaçları belirlemiş ve somut verilere dayanarak adımlar atmıştır.

Anahtar Kelimeler: Muammer Sun, Çoksesli Türk Müziği, Türk Halk Müziği, Ulusal Müzik, Müziğin Kurumsallaşması.

Abstract: The views on the foundations on which the polyphonic Turkish music, which was born with the Republican era, should be constructed, are fundamental problems that still being debated. In this context, the views of the composer, educator and intellectual Muammer Sun, who has delved into Turkish culture through music compilations and participated in the foundation processes of various musical institutions, on this issue are still significant. This study examines the impact of Sun's life, ideas and practices on the institutionalization process of polyphonic Turkish music. Throughout his life, Sun expressed ideas about music, education, and art life on several platforms. However, he was not only as an intellectual but also as a practitioner. The study is divided into two parts. The first part delves into Muammer Sun's life, personal characteristics, and thoughts regarding the polyphonic Turkish music. The second part focuses on the practical dimensions of the composer's views on the polyphonic Turkish music. As an idealist and pragmatist figure, Sun

* Bu çalışma 22 Mart 2022 tarihinde Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı tarafından düzenlenen "Bestecilik, Fikir İnsanı ve Müzik Eğitimciliği Boyutlarıyla Muammer Sun" adlı sempozyumda sözlü olarak sunulan "Fikirden Eyleme Muammer Sun" başlıklı bildiri metninin genişletilmiş halidir.

* Dr., 3. Ordu Bölge Bando Komutanlığı, fhakman@gmail.com, ORCID: 0000-0003- 4176-2194.

aimed to optimize the utilization of the available resources. By embracing a scientific methodology, he determined the objectives for the institutionalization of the polyphonic Turkish music and he proceeded based on tangible data.

Keywords: Muammer Sun, Polyphonic Turkish Music, Turkish Folk Music, National Music, Institutionalization of Music.

1. GİRİŞ

Çoksesli Türk müziği üzerine yapılan tartışmalar Cumhuriyet'in ilk yıllarından günümüze değin devam etmektedir. Çoksesli Türk müziğinin nasıl olması gerektiği sorusuna başta Ziya Gökalp, Atatürk ve çoksesli Türk müziğinin ilk kuşak bestecileri olmak üzere pek çok düşünür, besteci ve akademisyen yanıt aramıştır. Bu bestecilerden biri de müzik eğitimcisi, müzik yazarı, fikir ve eylem insanı olan Muammer Sun'dur.

Yapılan literatür taramalarında özellikle son yıllarda besteci hakkında pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Karabeyoğlu, yazmış olduğu *Muammer Sun'un Piyano İçin Yurt Renkleri (1. Defter) ve Necdet Levent'in Piyano İçin On Parça eserlerinin piyano eğitimi açısından incelenmesi*¹ başlıklı yüksek lisans tezinde Sun'un bestecilik tekniğini incelemiştir. Çalışmada dörtlü armoni, geleneksel Türk müziği form ve makamlarının kullanım teknikleri ve piyano tekniği gibi konular ele alınmıştır. Sun hakkında yapılan çalışmalardan en kapsamlısı ise 2022 yılında Boran Mert tarafından yazılan *Muammer Sun'un sanat anlayışı ve bestecilik tekniğinin ayırt edici özellikleri ile koro ve orkestra için Bir Garip Orhan Veli*² başlıklı sanatta yeterlik çalışmasıdır. Mert, bu çalışmasında Muammer Sun'un sanat anlayışı ve bu anlayış doğrultusunda şekillenen bestecilik tekniğini incelemiştir. Çalışmada bestecinin niçin ulusal kaynaklara yönelme ihtiyacı duyduğu ve bu kaynakları hangi tekniklerle ele aldığına dair veriler müzikal örnekler ile incelenmiştir. Ayrıca Sun'un Çağdaş Türk Müziği'nin gelişimi için göstermiş olduğu çabalar da ele alınmıştır. Bekdaş ise *Çağdaş Türk Bestecilerin Keman Eserlerinde Karşılaşılan Makam Etkilerinin İncelenmesi: Muammer Sun Keman ve Piyano İçin Üç Parça Örneği*³

¹ Berkay Karabeyoğlu, "Muammer Sun'un Piyano İçin Yurt Renkleri (1. Defter) ve Necdet Levent'in Piyano İçin On Parça Eserlerinin Piyano Eğitimi Açısından İncelenmesi", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2016).

² Boran Mert, "Muammer Sun'un Sanat Anlayışı ve Bestecilik Tekniğinin Ayırt Edici Özellikleri ile Koro ve Orkestra İçin Bir Garip Orhan Veli, (Sanatta Yeterlik Çalışması, MSGSÜ, 2022).

³ Ravza Bekdaş, "Çağdaş Türk Bestecilerin Keman Eserlerinde Karşılaşılan Makam Etkilerinin İncelenmesi: Muammer Sun Keman ve Piyano İçin Üç Parça Örneği", (Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2023).

Araştırma Makalesi

başlıklı yüksek lisans çalışmasında bestecinin eserlerindeki makam ve makam etkisi unsurlarını incelemiştir. Çiftçi, *Muammer Sun'un Türk müzik eğitimindeki yeri ve çocuk şarkılarının incelenmesi*⁴ başlıklı yüksek lisans tezinde bestecinin bestelediği ve popüler olduğu düşünülen 50 çocuk şarkısını teknik açıdan inceleyerek, bestecinin Türk müzik eğitimine katkılarını ele almıştır. Tüm çalışmalar genel olarak bestecinin sanatçı kişiliğine ve yaratılarına odaklanmıştır. Bu çalışmada ise Sun'un fikirlerinin eyleme dönüşüm süreçlerine değinilmiştir. Bestecinin bir fikir ve eylem insanı olarak sorunları ele alış biçimi ve çözüm önerileri üzerinde durularak çokslesli Türk müziğinin kurumsallaşmasına katkıları incelenmiştir.

Araştırmanın yöntemsel çerçevesi, Muammer Sun'un çokslesli Türk müziğinin kurumsallaşma sürecine olan katkılarını analiz etmek amacıyla nitel veri toplama yöntemlerine dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir"⁵. Çalışmanın başlangıç aşamasında, Muammer Sun'un yaşamına ve eserlerine dair geniş bir kaynak taraması gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte, kitaplar, eğitim materyalleri, akademik çalışmalar, röportajlar, makaleler, sempozyum bildirileri ve müzik eserleri gibi çeşitli kaynaklar incelenmiştir.

İki bölümden oluşan çalışmanın ilk bölümünde Muammer Sun'un yaşamı, kişisel özellikleri ve çokslesli Türk müziği üzerine düşüncelerine yer verilirken, ikinci bölümünde ise bestecinin çokslesli Türk müziği üzerine olan görüşlerinin pratik boyutları incelenmektedir.

Sun'un makalelerinin, raporlarının ve düşüncelerinin derlendiği *Türkiye'nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları* başlıklı kitabı temel kaynak olarak kullanıldığı çalışmada bestecinin, fikirlerinin ve bu fikirlerin pratik yansımalarının çokslesli Türk müziğinin kurumsallaşmasına katkılarının incelenmesi ve bir dönemin kültür yaşamına ışık tutulması amaçlanmaktadır.

2. MUAMMER SUN'UN YAŞAMI VE TÜRK MÜZİĞİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİ

2.1. Yaşamı

15 Ekim 1932 tarihinde Ankara'nın Doğanbey Mahallesi'nde doğan Sun'un çocukluk yılları çalışmakla geçmiştir. Henüz beş yaşında kaybettiği babasının

⁴ Hayriye Çiftçi, "Muammer Sun'un Türk Müzik Eğitimindeki Yeri ve Çocuk Şarkılarının İncelenmesi" (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2023).

⁵ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018, s. 41.

ardından zor yıllar geçiren Sun bir yandan okula gitmiş bir yandan da üvey babasının börekçi dükkanında çalışarak evini geçindirmeye çalışmıştır⁶. İkinci Dünya Savaşı döneminde 14 yaşında olan Sun, bir berber dükkanında çalışmaya başlamıştır. Daha sonraki yıllarda konservatuvar sınavına girdiğinde sınav komisyonunda yer alan Ulvi Cemal Erkin ve Necil Kazım Akses gibi önemli bestecilerle de o dönemde berber salonunda tanışmıştır⁷.

1946 yılında girdiği Askerî Mızıkâ Okulu'nda ilk kez müzikle tanışan Sun, ayakkabı boyayarak kazandığı parayla Adnan Saygun'un *Ortaokulda Müzik* adlı kitabını almış ve o dönemde besteci olmaya karar vermiştir⁸. Mızıkâ Okulu'nda dönemin Armoni Mızıkası şefi İhsan Küncer ile piyano ve armoni çalışan Sun'un öğretmenleri arasında Mahmut Ragıp Gâzimizâhâl, Faik Canselen ve Orhan Barlas gibi önemli isimler bulunmaktadır⁹.

Örnek 1. Muammer Sun Askerî Mızıkâ Okulu Öğrencisi¹⁰

Askerî okul yıllarında *Deniz Kenarında* ve *Sen ve Ben* adında iki uvertür yazan Sun, ortaokul üçüncü sınıfta klarnet, kornet, trombon ve küçük bas (euphonium) için kuartet bestelemiştir¹¹. İlerleyen yıllarda bestelerinde sık sık Türk müziği arayışı içinde olan Sun'un yolu Kemâl İlerici ile kesişmiş, o dönem birlikte kısa bir süre

⁶ Sinemis Adige Sun, *Karnında Güneş Olan Adam Muammer Sun*, Sevdâ-Cenap And Müzik Vakfı, Ankara, 2011, s. 30-31.

⁷ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 34.

⁸ Serhan Yedig, *Anılardaki Adnan Saygun*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 44.

⁹ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 43-54.

¹⁰ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 37.

¹¹ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 43.

Araştırma Makalesi

dörtlü armoni çalışmışlardır¹². İlerici, Paris'e gitmesi nedeniyle çalışmalarını yarıda kesmiş olsa da konservatuvar döneminde Sun ile yolları tekrar kesmiştir. Sun bu dönemde Türk müziği armoni sistemi¹³ olarak anılan sistemi tam anlamıyla öğrenerek bestecilik yaşamına yeni bir yön vermiştir. Askerî Mızık Okulu'nun son yılında, hâlâ günümüzde beğenilerek seslendirilen *Askerî Mızık Okulu Marşı*'nı besteleyen Sun, meraklı, ilgili ve çalışkan bir öğrenci olarak bestecilik hedefine emin adımlarla ilerlediğine dair emareleri göstermeye başlamıştır. “*Besteci olarak milletime daha çok hizmet etmek istiyorum*”¹⁴ diyen Sun Askerî Mızık Okulu'nda aldığı altı yıllık müzik eğitiminin ardından subay olmasına aylar kala okuldan ayrılarak 1953 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'nın sınavına girmiştir. Aralarında Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses, Mithat Fenmen ve Fuat Türkay'ın bulunduğu sınav jürisinin önünde başarılı bir sınav veren Sun, sınıf atlayarak Ahmet Adnan Saygun'un kompozisyon sınıfına kabul edilmiştir¹⁵.

2.2. Kişisel özellikleri

Bir insanın yaşamını, fikirlerini ve kişisel özelliklerini birkaç kelime ile ifade edebilmek mümkün müdür? “*doğal, yalansız yapmacıksız, nasılsa öyle, kendiliğinden.*”¹⁶ Sun tarafından kaleme alınan *Kır Çiçekleri* adlı kitabın önsözündeki bu kısa cümle, bir nebze olsun bu sorunun yanıtını verse de elbette bir insanın tüm yaşamını birkaç kelime ile sınırlandırmak mümkün değildir. Sun'un yaşamına yön veren pek çok kişisel özelliği vardır, bunlardan biri onun kitleleri organize etme ve kurumsallaştırma becerisidir. Henüz Askerî Mızık Okulu'nun ikinci sınıfında bestelediği düetleri, uvertürleri ve kuartetleri icra etmek için oda müziği grubu kuran Sun, grup üyelerini bir arada tutabilmek için her birinin hoşlanacağı ezgisel partiler yazmaya özen göstermiştir. Bu durum Sun'un bestecilik üslubunu etkileyen nedenlerinden biri olmakla beraber aynı zamanda bestecinin bir organizasyonu nasıl tesis edebileceğini öğrendiği ilk tecrübeler olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷. Bestecinin organize etme ve kurumsallaştırma becerisi kendisini konservatuvar yıllarında da göstermiştir. Bu dönemde üst üste iki yıl yüksek dönem öğrenci derneği başkanı olarak seçilen Sun, 30 kişilik bu dernekte kurmuş olduğu kitaplık kolu, konser kolu, temsil kolu, sinema kolu gibi çeşitli şubelerle öğrencilerin

¹² Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 54.

¹³ Şefik Kahramankaptan, *Müzikte Derin Zirve İlhan Baran, Sevda-Cenap And Müzik Vakfı*, Ankara, 2010, s. 59.

¹⁴ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 65.

¹⁵ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 65.

¹⁶ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 305.

¹⁷ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 47.

kültür ve sanat yaşamlarına katkı sağlamayı amaçlamıştır¹⁸. Henüz öğrencilik yıllarında, yaşadığı toplumun sahip olduğu kültür ve sanat alanındaki problemlere duyarsız kalamayan Sun, ilerleyen yıllarda bu alanda pek çok eyleme imza atmıştır.

En yakın arkadaşlarından biri olan İlhan Baran'ın tabiriyle “*babayiğit Anadolu delikanlısı*”¹⁹ olan Muammer Sun, bu sıfatın hakkını pek çok kez vermiştir. Konservatuvardan mezun olduklarında kendilerine kadro verilmeyince Muammer Sun ve İlhan Baran Güzel Sanatlar Müdürlüğü'ne giderek kadro istemişler ancak olumlu yanıt alamamışlardır. Bunun üzerine Sun sinirlenmiş “*Olay çıkarırım, biz yeni mezun olduk, okulda öğretmene ihtiyaç var, siz tayin yapmıyorsunuz, olmaz böyle şey...*” diyerek yetkililere çıkmış ve Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nden üç kişilik kadro alarak konservatuvarda göreve başlamışlardır²⁰. Doğru bildiğini söylemekten çekinmeyen Sun, bu tutumunun karşılığında defalarca sürülmüş, iş başvuruları kabul edilmemiş, hatta hapiste bile yatmıştır ancak kararlı kişiliğinden ödün vermemiştir.

2.3. Çoksesli Türk müziği üzerine düşünceleri

Yapıtlarının düşünsel alt yapısını Anadolu toplumunun kültürel birikiminden yararlanarak oluşturan ve “*ben de Âşık Veysel gibi kendiliğimden bir türkü yakıyorum...*” ifadelerini kullanan Sun, yine Veysel gibi “*doğal bir müzik, kaynağı bizden olan, başka toplumdaki olmayan bir müzik*”²¹ yapmak istemiştir. Bestecinin âşık ile arasında kurmuş olduğu bu doğrudan ilişki *Yurt Renkleri I. Defter* çalışmasında kendi ifadesiyle şöyle dile getirilmiştir:

“Yurt Renkleri, halk küğünün belirli yapıtlarından derlenen bir demet değildir; bir ‘âşık’ın türkü yakması gibi bir bağdar’ın yaptığı halk küğüdür. ‘Halk Küğü Bağdamak’ ya da ‘Ulusal Olmak’ bu yapıtta özentisi değil, ‘Kendiliğinden’dir. Bunun için, öyle sanıyorum ki, Yurt Renkleri bir Mey havası, bir Bağlama havası kadar halk küğü olan bir Orkestra Havası’dır. Bunda, geleneksel makamların kullanılışı, geçkilerin azlığı, armonik yapının bütünüyle dörtlü düzenlere dayanması, dilin zorlamasız olması etkin olmuştur, denilebilir.”²²

Çeşitli çalgısal yapıtlarının yanı sıra, koro, oda müziği, senfonik müzik, bale müziği, film müziği, marş, çocuk ve gençler için şarkı ve eğitim müziği gibi pek çok

¹⁸ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 76-77.

¹⁹ Şefik Kahramankaptan, *a.g.e.*, s. 54.

²⁰ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 76-77.

²¹ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 239.

²² İrkin Aktüze, *Müziği Anlamak: Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*, 3. Baskı, Pan Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 2311.

Araştırma Makalesi

alandaki beste yapan; ulusal müzik üzerine yazdığı rapor, bildiri ve kitapları ile tanınan Sun, yaşamı boyunca Çağdaş Türk Müziği'nin yaratılması, yükseltilmesi, ulusal ve uluslararası camiada benimsenmesine katkı sağlamak için, bilim ve sanat alanında çeşitli çalışmalara imza atmıştır.

Muammer Sun, *Türkiye'nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları* adlı kitabında müzik-toplum ilişkisini ele alırken Platon'dan Konfüçyüs'e, Papa Gregoir'den Martin Luther'e, Durkheim'den August Comte'a kadar pek çok düşünürün görüşüne yer vermiştir²³. Ancak onun ulusal müzik üzerine düşüncelerinin temeli büyük ölçüde Ziya Gökalp'in "*Vatan milli hars'tır. Milli harsımızı bütün güzellikleriyle ne zaman meydana çıkarırsak, vatanımızı en çok o zaman seveceğiz*" söylemi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri toplamak; onları birgün önce gelen son musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu güzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir; evrensel musikide yerini alabilir.*"²⁴ görüşlerine dayanmaktadır.

Bir besteci olarak kendi öz kültüründen beslenen Sun, Türkiye'deki kültür ve sanat problemlerinin yanı sıra müzik eğitimi ve besteciliği alanında pek çok sorunun olduğunu fark ederek bu alanda çalışmaya başlamıştır. Sun'a göre Çağdaş Türk Müziği'nin gelişimi önündeki en önemli engel aynı zamanda Türk kültürünün de en önemli problemi olan ereksizlik sorunudur²⁵.

Kültürel problemlerimizin diğer unsurlarını kısırlık ve aktarmacılık olguları olarak tanımlayan Sun, Türk toplumunun hızla gelişen toplumlar karşısında uzun süre geri kaldığını, bu nedenle hızlı bir hamle ihtiyacının olduğunu ifade ederek, batı kültürünü aktarmacılık yolu ile elde etmek isteyen anlayışın oluşturduğu kısırlık problemi üzerine ise şu sözleri söylemiştir;

"Biz öykünmeyi batılı olmak sandık. Yalnız eskiyle yetinmek kısırlıktır; başka toplumların yarattıkları «sonuç»ları aynen almak aktarmacılıktır. Gerçek batı, kısır ve aktarmacı değil; yaratıcıdır. Biz de her alanda yaratıcı, yorumcu ve yaşayıcı bir toplum olmadıkça batılı olamayız."²⁶

Türkiye'deki müzik sorununu şu sözlerle açıklamıştır:

"Bir uçta halk müziklerimiz, divan ve eğlence müziklerimiz yaşanmakta, öteki uçta da batı uluslarının eğlence müzikleri ve

²³ Muammer Sun, *Türkiye'nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları*, Ajans Türk Kültür Yayınları:2, Ankara, 1969, 14-18.

²⁴ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 22.

²⁵ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 40.

²⁶ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 41.

sanat müzikleri yaşanmaktadır. Birinciler Türk müziği olmakla birlikte çağal ölçülerde ve evrensel nitelikte değildirler; çağal geçmiş ölçülerde ve yerel niteliktedirler. İkincilerse çağal ölçülerde ve evrensel nitelikte olmakla birlikte bizim yaratımımız değildirler.”²⁷

Her iki anlayışın da tek başına bir çözümün parçası olamayacağını dile getiren Sun, kültür ve buna bağlı olarak müzik sorununun ancak her iki anlayışın dengeli bir biçimde ele alınması durumunda çözülebileceğini ifade etmiştir²⁸. Sun’a göre²⁹ müzik alanındaki mevcut problemleri çözmek için gerekli temel görüş şunlardır;

- a. Batı anlamında çağdaş Türk müzik ve temsil yapıtlarının yaratılması;
- b. Sürekli temsil ve konserlerle tüm yurt yüzeyinde yayılır olması;
- c. Ve böylelikle halk çoğunluğunun temelde bunları yaşar duruma ulaşmasıdır;
- d. Bununla birlikte, geçmiş değerlerimize ve yöneldiğimiz batı uygarlığı değerlerine önemlerince yer veren, açık ve dengeli bir kültür ortamının yaratılmasıdır.

Mevcut problemlerin ise doğru saptanmış erekler olmadan çözülemeyeceğini ifade eden Sun, “uzman insan-para-zaman ve bunların değerlendirilmesi” konularının ancak ereklerin yerindelikle seçilmesi sayesinde gerçekleşebileceğini ifade etmektedir, aksi durumda çabaların olumlu sonuç vermesi beklenemez³⁰.

Plânlama Dergisi’nin 4. sayısı için 1963 yılında kaleme aldığı *Andiç*’ta, Türkiye’de müzik ve temsil sanatlarının durumunu “*Tabanı Olmayan Piramit*” sözleriyle ifade eden Sun, yalnızca üç büyük şehirde (İstanbul, Ankara ve İzmir) bulunan sanat kurumları ile sanatı yurdun geneline ulaştırmanın ve toplumun geniş ölçüde yararlandırmanın imkânının olmadığını söylemiştir³¹. Sun söz konusu piramidi şu şekilde betimlemiştir;

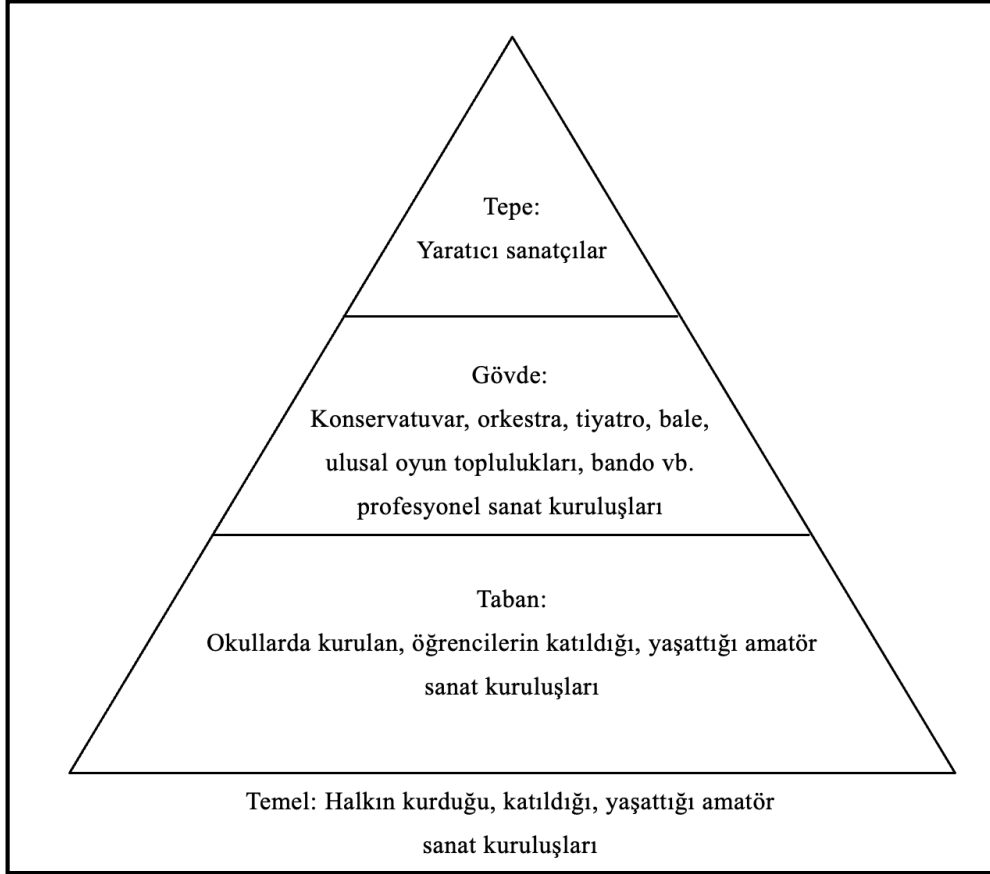
²⁷ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 39-40.

²⁸ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 39-40.

²⁹ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 40.

³⁰ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 41.

³¹ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 47-50.

Örnek 2. Muammer Sun'un "Sanat Piramidi" Tasviri³²

Bir ülkede sanatın tam anlamıyla tekâmül edebilmesi için söz konusu piramitteki tüm birimlerin temelden tepe noktasına kadar etkin bir şekilde çalışması gerektiğini ifade eden Sun, aydınları ve devlet görevlilerini bu piramidin inşası için çalışmaya davet etmiştir³³. Sun'un bu daveti 1968 yılında yanıt bulmuş ve 1 Ekim itibariyle ülke çapında çocuk ve gençlik korolarının kurulmasına karar verilmiştir³⁴.

³² Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 219.

³³ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 219.

³⁴ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 220.

3. MUAMMER SUN'UN ÇOKSESİLİ TÜRK MÜZİĞİNİN KURUMSALLAŞMASI ÜZERİNE ÇALIŞMALARI

3.1. Koro çalışmaları

Muammer Sun'un ulusal müzik üzerine görüşlerinin yansımaları hızla etkisini göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda pratiğe geçen ilk düşünce 1968 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik bölümünde, Erdoğan Okyay'ın da yardımıyla çocuk ve gençlik koroları şefliği için müzik öğretmenlerinin katılacağı bir kursun düzenlenmesi olmuştur. Bir ay süreyle planlanan ilk kursa 40 öğretmen katılmıştır. 1969 yılında Sinop'ta düzenlenen ikinci kursa ise 140 müzik öğretmeni katılmıştır³⁵. Türkiye çapında 166 koro kurulmuş ve Sun'un piramidinin tabanı böylece oluşturulmuştur. Sun, "*Piramidin tabanı kurulmaktadır. Çocuk ve Gençlik Koroları Türk ulusuna yararlı olsun*"³⁶ sözleriyle, konuya ilişkin heyecanını dile getirmiştir. Ancak çeşitli siyasi olaylar nedeniyle 1970 yılında MEB'nin bütçesine müzik öğretmenleri için ek derse yönelik bütçe konulmamış böylece büyük umutlarla kurulan korolar kapatılmıştır³⁷.

Kurulan çocuk ve gençlik korolarının ülkenin müzik yaşamına nasıl yarar sağlayacağına ilişkin Sun şu açıklamaları yapmıştır³⁸;

1. Bütün Türkiye'de (hiç olmazsa bütün illerde), müziğe yetenekli çocukları müzik mesleğine yöneltecek,
2. Okullarda toplu şarkı söyleme geleneğinin kurulmasına, gelişmesine yardımcı ve örnek olacak. Okullardaki müzik eğitimi çalışmalarına yol gösterecek. Giderek, okullarını bitiren koro öğrencilerinden Şehir Koroları kurulmasına önayak olacak.
3. Vereceği konserlerle, çevredeki diğer öğrencilere ve halka yararlı olacak, onların müziğe ilgisini arttıracak, yabancılaşmalarını önlemeğe yardımcı olacak, yaşamlarına eğitsel müzik yoluyla katkıda bulunacaktır. Böylelikle, illerimizde büyük bir boşluğu dolduracak, bir yandan sanat ihtiyacını yaratırken bir yandan da karşılayacaktır.
4. Türk bağdarlarının (bestecilerinin) Çocuk ve Gençlik Koroları için de müzik yazmalarına elverişli bir ortam sağlayacak, çağdaş ulusal müzik dağarımızın genişlemesinde etkin olacaktır.
5. Mevcut müzik okullarına (Ankara, İstanbul, İzmir Konservatuvarlarına, Gazi Eğitim Enstitüsü Bölümüne, Askerî Mızıka Okuluna) daha geniş

³⁵ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 119-120.

³⁶ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 228.

³⁷ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 126.

³⁸ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 221-222.

Araştırma Makalesi

kaynak sağlayacak, yetenekli öğrencileri bu okullara hazırlayacak, salık verecektir.

6. Yaratacağı müzik ortamı ve keşfedip hazırlayacağı öğrencilerle, konserler yoluyla, her bölgede bir konservatuvar açılması ihtiyacını daha kuvvetle duyuracak, Bölge Konservatuvarlarının kurulmasını zorlayacak, çabuklaştıracaktır.
7. Bölge Konservatuvarlarına alınacak öğrencilerin kaynağı olacak, bu yoldan her bölgede profesyonel Bölge Korusu, Bölge Orkestrası, Bölge müzikli oyun topluluğu, tiyatrosu, ulusal oyun topluluğu gibi sanat kurumlarının kurulması imkânlarını yaratacaktır. Böylece, “Yurt Çapında Köklü Sanat Kalkınması”nın etkin ve temel bir ögesi olacaktır.
8. Üstün yetenekli çocukların yurt içinde ve yurt dışında en iyi şartlarda yetiştirilebilmesi için çıkarılmış olan, 6660 sayılı yasanın kapılarını, yurdun çeşitli yerlerinde bulunan ailevî ve malî durumu elverişli olmadığı için gelişemeyen üstün yetenekli çocukların da yararlanmasına açacaktır. Böylelikle, yurdun diğer yerlerindeki halk çocuklarının (demek ki bütün ulusun) potansiyel gücünün daha iyi değerlendirilmesini sağlayacaktır.
9. Ve nihayet, “Çevre müzik kalkınması yoluyla yurt çapında müzik gelişmesinin sağlanmasına; çağdaş Türk müziğinin bütün türleriyle doğmasını, yayılmasını, gelişmesini hızlandıracak bir ortam yaratılmasına” yardımcı olacaktır.

Muammer Sun, eleştirmen Hayati Asilyazıcı ile yapmış olduğu bir mülakatta, “Sizce müzik sorunları nelerdir (ülkemiz için); bugünkü şartlar altında nasıl olmalıdır?” sorusuna 7 maddelik bir cevap vermiştir. Sun’un cevabı şöyledir³⁹;

1. Daha çok müzik yaratılması;
2. Daha çok sayıda insana dinletilmesi;
3. Daha çok yaratma ve daha çok dinletme işlerini başaracak sayıda ve nitelikte sanatçıların yetiştirilmesi;
4. Bunların gereksinimlerini karşılamak üzere
 - a. Türkiye Çalgı Yapımevi’nin kurulması;
 - b. Türkiye Nota Basımevinin kurulması;
 - c. Türk Müziği Araştırma ve Yayma Kurumu’nun kurulması.
5. Eğitsel müzik öğretiminin yeniden düzenlenmesi;
 - a. Okulda müzik yoluyla eğitim,
 - b. Yetişkinler için müzik yoluyla eğitim,
 - c. Ordu içinde müzik yoluyla eğitim.

³⁹ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 108.

6. Beş maddedeki bu çabaların, basın ve yayın araçlarıyla desteklenmesinin sağlanması;
7. Bütün bunları gerçekleştirmek amacıyla yönelik bir *Temel Görüş*'ün önce müzikçiler arasında doğması, yerleşmesi; sonra, siyasal ve yönetsel sorunlara el birliğiyle benimsettirilmesi; daha sonra da ilk altı sorunu çözümlenmeye elverişli bir *Anlayış*'ın ve *Düzen*'in kurulması.

3.2. Türk halk müziği derleme çalışmaları

Konservatuvar yıllarında geleneksel sanat ve halk müziğine özel bir ilgi besleyen Sun, bestelerinde halk ezgilerini kullanmak için özel bir çaba sarf etmiştir. Esasında bu çabaları Askerî Mızıkâ Okulu dönemlerine kadar uzanır. Henüz Askerî Mızıkâ Okulu'nda öğrenciyken piyano için bestelediği *Yedi Parça* isimli eseri onun bu alandaki ilk çalışmalarından biridir. Sun, bu dönemde halk müziğini iyi tanımak, yapı taşlarını öğrenmek için türkü derlemeleri yapmaya başlamış, ilk derleme çalışmalarını ise annesinden dinlediği *Süpürgesi Yoncadan* isimli türküyü notaya alarak yapmıştır⁴⁰. İlerleyen yıllarda *Yurt Renkleri* ve *Demet* gibi eserlerinde halk müziği öğelerini kullanan Sun, henüz gençlik yıllarında derleme çalışmalarının ne denli önemli olduğunu kavramıştır.

1955 yılında, Yapı Kredi Bankası Kültür ve Sanat danışmanı Vedat Nedim Tör'ün öncülüğünde İstanbul'da halk oyunları festivali düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu festivali derleme çalışmaları için bir fırsat olarak gören Sun, sınıf arkadaşı olan İlhan Baran'dan borç alarak kendisine bir teyp satın almıştır⁴¹. Pek çok maddi zorlukla başa çıkmaya çalışan Sun, festivali önemli bir fırsata çevirerek ülkenin çeşitli yerlerinden gelen müzisyenlerden halk müziği derlemeleri yapmıştır⁴². Sun, bu dönemde yapmış olduğu derlemeleri zaman zaman kendi eserlerinde kullanmış, aynı zamanda bu derlemeler İlhan Baran, Kemâl İlerici, Mahmut Ragıp Gâzimişâl ve Alman müzikologlar Kurt Reinhard ve eşi Ursula Reinhard tarafından da kullanılmıştır⁴³.

Sun, 24 Ağustos 1967 tarihinde TRT Merkez Program Dairesi Başkanlığı'na halk müziği derlemelerine ilişkin usul ve esasları içeren 23 sayfalık bir rapor sunmuştur. Bu rapora istinaden derleme çalışmaları şu şekilde planlanmıştır⁴⁴:

- TRT Ankara Radyosu'nda beş günlük seminer verilmiş (25-29 Ağustos 1967),

⁴⁰ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 51.

⁴¹ Şefik Kahramankaptan, *a.g.e.*, s. 56.

⁴² Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 82-83.

⁴³ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 83.

⁴⁴ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 138.

- Van, Erzurum, Gaziantep, Trabzon, Balıkesir, İzmir ve Burdur illerine gidilerek derleme çalışmalarına başlanmış (30,31 Ağustos yolculuk, 1-15 Eylül çalışma),
- Değerlendirme toplantısı (16 Eylül 1967).

Bu çalışmada yer alan 7 ekip, 324 teyp bandına 1738 folklor parçası, müzikli masal ve bunlarla ilgili çeşitli bilgileri kaydetmişlerdir⁴⁵.

Dönemin Merkez Program Dairesi Başkanı Turgut Özakman, derleme çalışmalarından sonra elde edilen kasetlerin uygun saklama koşullarının bulunmaması nedeniyle bozulduğunu ve notaya alım işlemlerinin yapılamadığını belirtmiştir⁴⁶.

1969 yılında TRT Yönetim Kurulu Üyeliği'ne seçilen Sun, bu dönemde ODTÜ ve TRT iş birliğiyle Keban Barajı inşaatı nedeniyle su altında kalacak bölgelerde derleme çalışmalarının yürütülmesine katkı sağlamıştır⁴⁷.

3.3. Geleneksel Türk sanat müziği öğretimi

20 Ocak 1967 tarihinde TRT Merkez Program Dairesi Başkanı Turgut Özakman ile görüşen Sun, Geleneksel Türk Sanat Müziği öğretimi ve sorunlarına ilişkin hazırlamış olduğu raporu sunmuş ve kısa bir süre içinde mevcut sorunların çözümüne yönelik adımların atılmasını sağlamıştır. Eğitimde kullanılması gereken solfej kitapları, çalgı metotları, repertuar, bestecilik ve koma sesleri verebilen bir org yapımına ilişkin geniş çerçeveli bir komite ile çalışmalarını sürdürmüştür⁴⁸.

3.4. Eğitsel müzik çalışmaları

1968 yılında çocuk ve gençlik korolarının kurulmasını sağlayan Sun, bu dönemde yazdığı ses ve piyano yapıtlarının yanı sıra koro ve orkestra yapıtları bestelemiştir. Aralarında okul şarkıları, türküler ve marşların da olduğu 96 eseri olan Sun, 10 dolayında da müzikli çocuk oyunu projesine imza atmıştır⁴⁹.

Sun'un müzik eğitimine yönelik kitapları ise şunlardır; *Şarkı Demeti*, *Solfej* (birinci kitap), *Kır Çiçekleri* (Okullar için 100 Halk Türküsü), *Çoksesli Türküler*, *50 Yılın En Güzel Okul Şarkıları*, *Okul Öncesi Eğitimde Oyun*, *İlköğretim Müzik Kitapları*⁵⁰.

⁴⁵ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 150.

⁴⁶ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 469.

⁴⁷ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 421.

⁴⁸ Muammer Sun, *a.g.e.*, s. 154-172.

⁴⁹ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 429.

⁵⁰ Sinemis Adige Sun, *a.g.e.*, s. 429.

3.5. Yönetmelikler

Muammer Sun çıkartmış olduğu talimat ve yönetmeliklerle pek çok kurumsal yapının kalıcı olmasını sağlamıştır. Bu talimat ve yönetmeliklerden bazıları şunlardır⁵¹;

- Çocuk ve Gençlik Koroları Talimatı (1968-1969)
- Devlet Konservatuvarları Sanatkârları Yönetmeliği (1973)
- Devlet Konservatuvarları Kuruluş İşleyiş Yönetmeliği (1974)
- Konservatuvar Çalgı Yapım ve Nota Yazım Dalları Yönetmeliği (1975)
- Devlet Konservatuvarları Eğitim ve Sınav Yönetmeliği (1978)

3.6. Aldığı görevler, kurduğu veya katkı verdiği çeşitli yapılar/kurumlar

Sun, besteci ve eğitimci kişiliğinin yanı sıra yönetici ve bir eylem insanı olarak aynı zamanda örgütçü bir kimliğe sahiptir. Sun'un yer aldığı görevler ve oluşturduğu çeşitli kurumsal yapı ve örgütlenmeler şunlardır⁵²;

- TRT Yönetim Kurulu Üyeliği (1969-1972)
- TRT Kültür Sanat Bilim Ödülleri Sistemi (1969)
- TRT Merkez Müzik Dairesi
- TRT Ankara Radyosu Çoksesli Korosu (1970)
- Ankara Devlet Konservatuvarı Müdürlüğü (1974)
- İzmir Konservatuvarı Yüksek Bölümlerinin Açılması
- İzmir Senfoni Orkestrası (1975)
- Antalya Konservatuvarı (Kurma Girişimi) (1978)
- Çağdaş Müzik Yayınevi (1981)
- SUN Sanatevi (1981)
- SUN Yayınevi (2004)
- Besteciler, Orkestra Şefleri ve Müzikologlar Birliği (BESOM) (2006)

4. SONUÇ

Yaşamı boyunca gerek fikirleriyle gerekse eylemleriyle çoksesli Türk müziğinin yaratılması, yayılması ve geniş kitlelerce benimsenmesi için çalışan besteci, müzik eğitimcisi, müzik yazarı, fikir ve eylem insanı olan Muammer Sun'un düşünce biçimini ana hatlarıyla şu şekilde özetlememiz mümkündür;

Bütüncül Yaklaşım (Sanat Türleri, Kurumlar, Politik ve Siyasi Figürler): Sun, yaşamı boyunca olaylara geniş çerçeveden bakmıştır. Doğu – Batı ayrımı yapmadan, müzik türlerini birbirlerinin üstünde görmeden, siyasiler de dâhil olmak üzere tüm paydaşları hareket hamlesine dahil etmiştir.

⁵¹ Muammer Sun, *a.g.e.*

⁵² Muammer Sun, *a.g.e.*

Kolaydan Zora / Temelden Tepeye / Yerelden Evrensele: Sun'a göre müzik hamlesi için öncelikle her kurum kendi çevresindeki müzikal birikimden yararlanmalıdır. Kendi yörelerinin deyişlerini, mizahını, tekerlemelerini vb. kültür öğelerini kullanarak daha sonra çevre bölgelerin kültürlerini, tüm ülkenin kültürel kaynaklarını ve son olarak tüm insanlığın ortak kültürel kaynaklarını kullanarak yerelden evrensele ulaşmalıdır. Ayrıca tüm bu süreçlerde temel prensip kolaydan zora şeklinde olmalıdır.

Gerçekçilik: Sun, pek çok fikrini eyleme geçirme sürecinde her ne kadar idealist olsa da asla hayalperest değildir. Konuyu tüm gerçekliği ile kabul ederek mevcut imkânlar ışığında en iyi sonucu elde edebilmenin yollarını aramıştır. Yaşamı boyunca denge konusunu hemen hemen her işinin merkezine koyan Sun, hayal kırıklığı sonucu eylemsiz kalmak yerine en alt düzeyde de olsa fayda sağlayabileceği projelerini hayata geçirebilmeyi başarmıştır.

Bilimsel Yaklaşım (Amaç, Hedef, Metodoloji, Bulgu, Planlama vb.): Sun, fikirlerini oluştururken öncelikle amaçları, hedefleri ve bu hedefe ilerlemek için doğru metodoloji seçiminin ne kadar önemli olduğunu birçok konuşmasında ve yazılarında ortaya koymuştur. Sun'un gerçekçi yönü ile bilimsel yönü bu nedenle tutarlıdır. Sun, somut verilerden yola çıkarak mevcut durumu değerlendiren ve hareket hamlesine geçmeden önce tüm bulguları araştıran ve onu tahlil eden bir bilim insanıdır.

Hareket Hamlesi (Eylem): Sun'u belki de özel kılan en önemli özelliklerinden bir tanesi düşüncelerini hayata geçirebilecek cesarete, bilgiye ve güce sahip olmasıdır. Fikirlerin topluma fayda sağlaması için hayata geçmesi gerektiğini bilen Sun, yaşamı boyunca ideallerinin peşinden ilkeli bir şekilde koşarak fikirden eyleme pek çok atılım yapmıştır.

Muammer Sun'un çokslesli Türk müziğinin gelişimine yaptığı katkılar, sadece bir fikir adamı değil aynı zamanda etkili bir eylem adamı olmasının bir sonucudur. Fikirlerini eyleme dönüştürme kararlılığı, toplumsal yarar sağlama tutkusunu yansıtmaktadır. Onun bütüncül yaklaşımı, gerçekçiliği, bilimsel metotları ve eyleme geçirme yeteneği, çokslesli Türk müziğinin kurumsallaşma sürecine önemli bir ivme kazandırmıştır.

KAYNAKÇA

AKTÜZE, İrkin, *Müziği Anlamak: Ansiklopedik Müzik Sözlüğü*, 3. Baskı, Pan Yayıncılık, Ankara, 2010.

BEKDAŞ, Ravza, "Çağdaş Türk Bestecilerin Keman Eserlerinde Karşılaşılan Makam Etkilerinin İncelenmesi: Muammer Sun Keman ve Piyano İçin Üç Parça Örneği", (Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, 2023).

ÇİFTÇİ, Hayriye, “Muammer Sun'un Türk Müzik Eğitimindeki Yeri ve Çocuk Şarkılarının İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, 2023).

KAHRAMANKAPTAN, Şefik, *Müzikte Derin Zirve İlhan Baran*, Sevdacena And Müzik Vakfı, Ankara, 2010.

KARABEYOĞLU, Berkay, “Muammer Sun'un Piyano İçin Yurt Renkleri (1.Defer) ve Necdet Levent'in Piyano İçin On Parça Eserlerinin Piyano Eğitimi Açısından İncelenmesi”, (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, 2016).

MERT, Boran, “Muammer Sun'un Sanat Anlayışı ve Bestecilik Tekniğinin Ayırt Edici Özellikleri ile Koro ve Orkestra İçin Bir Garip Orhan Veli”, (Sanatta Yeterlik Çalışması, MSGSÜ, 2022)

SUN, Sinemis Adige, *Karnında Güneş Olan Adam Muammer Sun*, Sevdacena And Müzik Vakfı, Ankara, 2011.

SUN, Muammer. *Türkiye'nin Kültür-Müzik-Tiyatro Sorunları*, Ajans Türk Kültür Yayınları:2, Ankara, 1969.

YEDİĞ, Serhan, *Anılardaki Adnan Saygun*, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2012.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2018.